

**EDUARDO DE FILIPPO, *Lliçons de teatre a la
Universitat de Roma «La Sapienza», 1986.***

(Traducció: TNC)

EDUARDO. [...] La tragèdia d'avui en dia s'escriu fent riure molt, no d'una manera superficial, sinó amb algunes pinzellades, amb algunes absurditats evidents. M'agradaria posar-vos d'exemple una comèdia molt còmica que, segons el meu parer, és l'obra més tràgica que he escrit, i que té un títol prosaic, un títol que pot atreure la curiositat del públic però que no es correspon amb el dramatisme del cas. És *Non ti pago*. Un home molt tossut s'ha obstinat amb una idea; vol guanyar i no ho pot aconseguir perquè està del tot equivocat. Aconsegueix imposar-se a l'opinió pública, aconsegueix imposar-se a la família i aconsegueix imposar-se fins i tot al capellà, a l'Església. Al final també s'imposa al seu adversari, s'hi imposa des de la superstició, el maleeix. Aquesta és una de les comèdia més tràgiques del meu repertori, i en canvi fa que el públic es pixi de riure. Jo, una tragèdia com les d'Alfieri, no em sento en disposició d'escriure-la, ni us ho aconsellaria mai. La tragèdia moderna és aquella que fa riure no amb pallassades o amb

una comicitat superficial, epidèrmica, sinó ficant el dit a la nafra, en els drames corrents, en les tragèdies comunes... No ens deixem impressionar per les tragèdies negres! Si us penseu que commoureu el públic amb els ploriqueigs d'un text feixuc, us perdeu el sentit de la tragèdia d'avui en dia. El meu consell és que us mantingueu en clau grotesca, d'absurd. En aquests moments ens riem de tot, fins i tot de la mort!

[...]

EDUARDO. [...] [A *El Mercader de Venècia*] arriba Porzia i diu: «Si vesses una única gota de sang et penjarem a la forca i t'ho confiscarem tot, t'ho traiem tot». Però no és cap llei, això; si no, seria una llei estúpida! Perquè, com es talla una lliura de carn sense vessar sang? És impossible. Fins i tot Shylock hauria d'haver pensat en aquesta clàusula. Es diu que la llei no admet la ignorància. Doncs si és així, el magistrat que en un primer moment havia donat la raó a Shylock, l'havia de conèixer, aquesta llei!

ANNALORO. Així doncs, suposem que Shylock tingui raó...

EDUARDO. No és que tingui raó Shylock, és que la comèdia s'equivoca. I per què s'equivoca? Perquè ha hagut de

presentar-se així a la societat d'aleshores. Nosaltres ara volem comprendre amb claredat aquest judici, volem retreure-l'hi a Shakespeare, volem dir-li: «Tu aquí t'has enginyat una martingala. T'has ficat el públic a la butxaca i prou. I has fet santament, perquè, si no, t'haurien matat». Jo qui acuso és la societat en què vivia Shakespeare. Què podia fer? Què hauria pogut fer, jo, durant el feixisme, sinó fer riure el públic i després al final arranjar-li un capgirament de l'acció i mostrar-li la tragèdia? En aquella època jo també vaig haver de servir-me d'una estratagema. I Shakespeare es va trobar en un cas pitjor que jo, en el cas d'haver de fer bona cara davant d'un joc lleig. En aquell temps no va poder dir: «Atenció! La usura l'heu imposada vosaltres!».

Però ho podia dir Shylock, perquè era la veritat. Els reis se servien dels jueus, demanaven préstecs. Jo em trec el barret davant l'agudesa mental i l'estratagema que va utilitzar Shakespeare en aquella època: va aconseguir sortir-se'n. I tant de bo se n'hagués sortit tothom com se'n va sortir ell! Però va haver d'utilitzar una estratagema.

[...]

ZEPPIERI. Arribar al punt del «riguem-nos-en» sembla molt fàcil, però en canvi no ho és gens. Pel que fa a Shylock, no aconseguixo escriure res que no sigui seriós, amb tot l'avorriment que això comporta, amb una pesantor que salta del guió a l'escenari. M'agradaria entendre, amb l'ajuda de vostè, com arribar a la rialla, vull dir, a la sàtira d'alguns comportaments humans...

EDUARDO. No, a la sàtira no...

ZEPPIERI. Vull dir, a mirar tots aquests comportaments...

EDUARDO. A *remirar* tots aquests comportaments, a *reveure'ls*, a *redescobrir-los*... per superar la nostra època, per anar al fons. Perquè, a aquest ritme, arribarem a la destrucció de tot. Ens hem d'encaminar cap a la redescoberta de certs valors, de certes necessitats. Però també es poden satiritzar una mica alguns posicionaments i esbargir-nos una mica... I després tornar a recomençar de cap i de nou. Perquè al capdavant sempre recomençarem. Mai no aconseguirem arreglar les coses d'una vegada per totes i així després en els mil·lennis posteriors aquesta troballa progressarà. No, no ho crec. Sempre caurà tot, i es

refarà de cap i de nou: els despits, les enveges... És l'infern! Per tant, intentem trobar en canvi un mig purgatori!

ZEPPIERI. Sí, exacte. Divertir-nos fent el que fem o el que pensem, vaja.

EDUARDO. Divertir-nos no, però tampoc prendre'ns-ho massa seriosament. Si no, és la perdició.

ZEPPIERI. I com a home i com a escriptor...

EDUARDO. I com a escriptora i com a dona. No prendre'ns les coses massa seriosament. Trobar una manera per viure i per conviure.

Per exemple, aquesta feina que nosaltres estem fent [en aquest taller a partir d'*El Mercader de Venècia*] és útil; és útil sobretot perquè ens uneix, ens permet conversar. És un treball que de vegades pot ser fins i tot avorrit, però que donarà els seus fruits. Jo us dic que aquest grup m'està donant moltes satisfaccions i segons el meu parer tenim entre mans un treball molt útil, que està madur, que està avançat, està pensat, està compromès amb la recerca històrica, amb la recerca bíblica fins i tot. És un treball sentit. Jo crec que serà útil potser a la pròxima generació,

serà útil en el temps. Quantes vegades he dit que el nostre treball no és egoista sinó altruista? Fins i tot quan sabem que no hi ha res a fer, fins i tot quan sabem que les coses sempre tornen a ser les que són, tenim el deure d'intentar salvar el futur. Per què soc aquí, jo? Per quina raó? Soc aquí per ajudar un sector que em sembla que a Itàlia es troba en descomposició, per culpa de les institucions comercials que s'han creat entorn d'aquest sector artístic, que en canvi és fantasia, llibertat... Jo sempre he vist la terra, el món, com una sala d'espera. Imagineu-vos la sala d'espera d'un dentista del segle XIX, on arriben clients amb mal de queixal, que és la cosa més enutjosa, molesta... I en aquesta sala d'espera hi havia mil distraccions: hi havia la llanterna màgica, hi havia el cinema d'aleshores que es feia amb ombres, hi havia les postals dobles que oferien relleus, tot de coses per distreure's. I també hi havia llibres, diaris de l'època, amb dibuixos en color segons les tècniques del moment. I un es trobava allà enmig de totes aquelles distraccions i esperava... Què esperava? Anar a treure's una dent, un queixal.

Ens hem de distreure d'alguna manera per treure'ns aquest queixal definitiu. Així que alguna cosa hem de fer, no

podem restar sense fer res. I el do que hem rebut, d'haver entès això, ha fet néixer Michelangelo, Picasso, Morandi, que han tingut satisfaccions... I després se'n van a l'altre món i bon vent! I ve la nova generació: el punt d'arribada, el punt de partida...

Jo també he trobat un gran plaer treballant per a aquest sector, que m'ha fet passar la vida en un obrir i tancar d'ulls; i estic tranquil, no m'importa...

Vinga, posem-nos-hi i a treballar!